

El llegat d'Anne Frank

Setanta anys després de la mort d'Anne Frank en un camp de concentració, el seu llegat ha superat les bregues entre els diferents administradors.

El 12 de març de 1945 una jove adolescent jueva moria al camp de concentració de Bergen-Belsen, a Alemanya. Tenia quinze anys. Li faltaven tres mesos per complir els setze. Si hagués arribat a l'aniversari ho hagués celebrat en una Europa en pau, perquè el nazisme va capitular el 8 de maig. Fou, per tant, una de les últimes víctimes de la bogeria assassina del Tercer Reich. Una més de les aproximadament sis milions de persones jueves que van ser assassinades en els tristament famosos camps de treballs forçats i d'extermini. El seu nom, Anne-Marie Frank, no passava de ser un més en els llistats de morts que la Creu Roja i les autoritats aliades victorioses elaboraren just acabada la Segona Guerra Mundial.

Setanta anys després, gairebé tots els mitjans de comunicació d'Europa i Amèrica es fan ressò de l'aniversari de la mort d'Anne Frank. El setmanari novaiorquès *Newsweek* publicava fa dues setmanes un ampli reportatge sobre l'adolescent jueva alemanya. Entrevista el seu últim parent viu, un cosí anomenat Bernhard Elias, més conegut per Buddy, un actor suís, nascut a Alemanya el 1925, que es va fer famós per les seves interpretacions de pallaso i, especialment, per ser president del Fons Anne Frank, amb seu a Basilea (Suïssa), que treballa per mantenir vigent el record de l'adolescent assassinada a més de subvencionar múltiples activitats a favor de la concòrdia, la tolerància i contra el fanatisme.

El material que tenia el Fons ha passat recentment a formar part del Centre Família Frank, inaugurat a les dependències del Museu Jueu de Frankfurt, el qual acull des d'aquest any 2015 els quadres, fotografies, escrits, còpies dels famosos diaris –però no els originals, que estan a Amsterdam–, mobles i tot tipus d'objectes relacionats amb Anne i la seva família. Amb la inauguració d'aquest centre s'acaba la guerra entre els diferents administradors del llegat, els quals s'han enfrontat en els tribunals des de fa més de vint anys en disputa pel control de tots els materials relacionats amb l'adolescent i de la marca Anne Frank. Com recordava el setmanari nord-americà, “des de la primera publicació dels diaris el 1947, el control del llegat ha estat objecte de controvèrsies i disputes”.

Els diaris. La història d'Anne Frank és mundialment coneguda. Tot començà quan Adolf Hitler va ser nomenat canceller alemany el gener de 1933 i, tot seguit, inicià el procés per liquidar la dèbil democràcia germànica i instaurar en el seu lloc la dictadura que el convertí en el Führer del Tercer Reich. Otto Frank, cap d'una família jueva benestant que residia a Frankfurt, ciutat on havien viscut els seus avantpassats des de feia segles, tot d'una s'adonà dels perills que implicava el nou règim. I com molts d'altres alemanys de religió hebrea, es plantejà fugir cap a l'exili. No era fàcil prendre la decisió, però finalment valorà més la seguretat que els llaços que els ancoraven a la ciutat natal. Després d'estades a diverses ciutats, s'establiren finalment a Amsterdam. Allà Otto fundà dues empreses i la vida tornà somriure a la família. Les dues filles, Margot i Anne, feren amistat amb moltes altres joves jueves exiliades –vegeu requadre sobre Eva Schloss– i tot semblava anar de primera. Tot, menys les notícies que arribaven d'Alemanya. Hitler es mostrava cada cop més bel·ligerant i quan l'1 de setembre de 1939 envaià Polònia, Otto va filar que no estaven gens segurs a Holanda. Durant els següents mesos preparà novament la fugida. En aquesta ocasió cap als Estats Units. Però els esdeveniments es precipitaren. Els nazis envaiaren el país i se'l feren seu en només una setmana del mes de maig de 1940. La fugida esdevingué impossible. Home previsor, aleshores Otto ordenà construir unes cambres secretes a la part de darrere de l'edifici que era la seu d'una de les dues empreses de la seva propietat. Així disposaria d'una mena de pis franc que en cas de necessitat permetria a la família amagar-se dels nazis, els quals intensificaren el 1941 la repressió contra tots els jueus d'Holanda. L'estiu de 1942 la situació es va fer insostenible. Va ser quan Otto decidí passar a la clandestinitat. Tota la família s'amagà en el refugi secret. Anne, la filla petita, acabava de complir 13 anys. En el seu aniversari algú li havia regalat un luxós quadern per escriure-hi un diari. Així ho començà a fer el 12 de juny. A les primeres setmanes hi plasmava les preocupacions típiques d'una adolescent: amigues, amics, joves interessants, flirtejors... Després, un pic que la família ja estava amagada, el diari d'Anne anà mutant, i progressivament

La negació dels diaris

El corrent negacionista que assegura que l'Holocaust és mentida també assevera que els diaris d'Anne Frank són falsos. Alguns dels més coneguts “revisionistes” –així s'autoanomenen els negacionistes– com David Irving i Robert Faurisson, entre d'altres, han escrit nombrosos articles intentant desacreditar l'obra. Argumenten des del fet que és suposadament una narrativa massa elaborada i rica per ser la pròpia d'un adolescent, fins a l'existència de notes amb bolígraf –que, si bé s'inventà a finals dels anys 30, no s'usà a Europa abans de la detenció i mort d'Anne– per intentar demostrar la falsedat dels escrits. El pare de la jove autora jueva, Otto Frank, portà als tribunals en nombroses ocasions els que asseguraven en públic que els diaris eren una invenció. Des dels anys 50 fins a la primera dècada del segle actual s'han produït recurrents polèmiques respecte a la suposada falsedat. Fins ara totes les proves a què s'han sotmès els originals han conclòs que són autèntics.

Després de la mort del pare d'Anne, el 1980, els originals passaren a ser propietat de l'Institut per a la Documentació de la Guerra als Països Baixos, un ens oficial del Govern holandès. Aquesta entitat volgué acabar d'una vegada la controvèrsia, i a tal fi el 1986 ordenà un estudi forense, el qual comptà amb el suport d'especialistes del Ministeri de Justícia neerlandès, que analitzà la cal·ligrafia –contrastada amb altres textos reconeguts d'Anne–, el paper i la tinta emprats, i va concloure que la lletra dels diaris corresponia a la de la jove jueva i que el materials eren els que s'usaven a l'Amsterdam del moment en què foren escrits els diaris. Per tant, determinaren que no hi havia cap dubte sobre l'autenticitat. El 1990 el Tribunal Regional d'Hamburg confirmà legalment que, ateses totes les proves que existien i les anàlisis fetes, els escrits famosos corresponien amb tota certesa a Anne Frank.

Així i tot encara avui dia és fàcil trobar portals a internet que despleguen l'argumentari a favor de la falsedat dels diaris. Aquest setmanari ha pogut constatar una astoradora coincidència negacionista entre els portals web d'una associació catòlica anomenada Radio Cristiandad, la voz de la tradició catòlica, que considera els diaris “la major falsificació literària del segle XX”, un altre de nazi, *who.org*, que igualment troba que són “la falsificació literària més gran del segle XX” i un d'islamista, *musulmanesandaluces.org*, al parer del qual és “una de les obres sobre les quals se sustenta el victimisme jueu”. Bé, ben pensat, no és tan astoradora, la unanimitat, no debades una part de l'islamisme, l'ultracatolicisme i el nazisme ja s'agermanaren en els anys 30 de la centúria passada.

hi aparegué la por per la pressió nazi, l'esperança en una futura pau, la voluntat de ser escriptora, la família, les amistats, la religió, Déu... Durant més de dos anys la jove madurà amagada i bolcant en el seu diari tots els sentiments, temors, il·lusions i la visió de tot el que passava a Holanda i a la guerra en general, la qual cosa coneixien gràcies a escoltar la BBC i a les notícies que els portaven els dos amics que també els subministraven des de fora tot el que necessitaven.

El diari acaba l'1 d'agost de 1944. El dia 4 d'aquell mes un grup de la policia alemanya d'ocupació, fent ús de la informació que li havia revelat un antic treballador d'Otto, furibundament antisemita, entrà per la força a l'amagatall i

detingué la família Frank i els amics que s'havien amagat amb ells. Així mateix, les dues persones que els subministraven tot el que necessitaven, una de les quals era una veïna i amiga anomenada Miep Gies, també foren detingudes i interrogades, però després d'un temps les alliberaren. Va ser Gies qui, en tornar al pis franc, es trobà amb més de tres centenars de fulls escrits per Anne tirats pel terra. Els arreplegà i conservà, pensant que, quan acabés la guerra i la família tornés, la jove escriptora estaria contenta de recuperar el seu diari. Mai no tornà.

Tant Anne com la seva germana moriren al camp de Bergen-Belsen. Son pare tingué més sort. Va ser internat a Auschwitz amb la seva esposa. Ella no

La 'germanastra' d'Anne publica les memòries

Tot el que envolta el llegat d'Anne Frank s'ha convertit en or, no debades genera una gran quantitat de diners. Per això no ha estat exempt de bregues entre els diversos administradors. Però la seva antiga amiga i *germanastra*—filla de la segona esposa d'Otto Frank, el matrimoni del qual se celebrà quan Anne ja era morta—Eva Schloss Geiringer sempre es negà a comercialitzar els seus records de la famosa escriptora jueva adolescent. No obstant això, fa uns pocs anys, quan fou convidada a parlar en la inauguració d'una exposició a Londres—on viu—sobre la seva antiga amiga, pensà que havia de posar fi a quasi set dècades de silenci. Va ser aleshores quan s'adonà que el seu testimoni sobre Anne—però sobretot amb relació a la pròpia experiència—podria ser un element més que ajudés a no oblidar l'aberració nazi. Així va nàixer *Després d'Auschwitz*, el seu llibre de memòries.

Eva va nàixer a Viena el 1929—el mateix any que Anne—en el si d'una família jueva benestant. Quan Hitler agafà el poder a Alemanya—el 30 de gener de 1933—, el seu pare va entendre tot d'una el perill que corrien si continuaven vivint a Àustria—país que fou annexionat el 1938—i decidí marxar a l'exili. Primer a Brussel·les i, més tard, a Amsterdam. En aquesta última ciutat conegué i es féu amiga d'Anne Frank. Hi passà uns anys feliços que acabaren quan Hitler va envair Polònia, l'1 de setembre de 1939. Aleshores el pare tot d'una va entendre que la política expansionista nazi posaria Holanda en perill. Així que ho preparà tot per fugir altre cop, en aquest cas cap a Gran Bretanya. Però quan ho tenien tot a punt per partir, el temut *blitzkrieg*—guerra llampec—arribà a les fronteres neerlandeses. L'atac es produí el 10 de maig de 1940 i set dies després el Govern Orange es rendia. La família, com quasi totes les altres jueves, inclosa la d'Anne,

quedaren atrapades sota el jou alemany. Tot d'una començà la repressió de tots els jueus: pallisses, pèrdua de drets legals, confiscació de béns, detencions arbitràries, tortures, assassinats... Al cap de dos anys, el pare decidí—com havien fet molts altres jueus, i també la família Frank—passar a la clandestinitat. Ell i el fill s'amagaren a una banda i Eva i sa mare a una altra. Així augmentaven les probabilitats de supervivència d'algun membre de la família. Mare i fill foren detingudes l'11 de maig de 1944. Pare i fill correueren la mateixa sort en dies posteriors. Foren enviats a Auschwitz. Només Eva i sa mare se'n sortiren. Ella recorda en les seves memòries la “vida als barracons, en condicions infrahumanes, amb el teló de fons permanent de les cambres de gas i els forns crematoris”.

En acabar la guerra, juntament amb d'altres antics presoners, com el pare d'Anne, Otto, començaren la llarga peregrinació cap a l'oest. Arribaren a Amsterdam, on al cap d'uns mesos les autoritats els confirmaren la mort de la resta de membres de les dues famílies. Allà la mare d'Eva i el pare d'Anne iniciaren una amistat progressivament més estreta com a antídoto contra la desesperació que sentien. L'amistat els portà al matrimoni i establiren residència a Suïssa. Eva es va fer fotògrafa i va marxar a viure a Londres, on es casà amb Zvi Schloss, amb el qual tingué tres filles. Avui dia continua vivint a la capital britànica. Quan presentà el seu llibre assegurarà que l'havia volgut escriure “perquè molt després que jo hagi mort algú el pugui llegir i s'escandalitzi i es sorprengui en descobrir que el món fou així en el passat, i confio que aquest futur lector percebi com a ridícul, inhumà i monstruós que s'hagués perseguit gent pel fet de ser jueva, o per ser negra, o gitana, o musulmana, o gai...”.

ho superà. Però ell aconseguí sobreviure fins que el camp fou alliberat per l'Exèrcit Roig. Aleshores va ser repatriat cap a Amsterdam amb d'altres presoners, entre els quals hi havia una antiga amiga d'Anne i sa mare—vegeu requadre sobre la germanastra—. En arribar a la ciutat holandesa pogué contactar amb l'antiga amiga Miep Gies, que li lliurà el diari escrit per la seva filla petita. Després de constatar, a través de la Creu Roja i d'una supervivent de Bergen-Belsen, que les seves dues filles havien mort de tifus al camp de concentració, decidí publicar l'obra com a homenatge a Anne i Margot. No ho tingué fàcil. Però després de diverses negatives d'editorials, finalment el 1947 es publicava *Het Achterhuis: Dagboekbrieven van 12 Juni 1942 - 1 Augustus 1944* (“La casa del darrere: notes del diari del 12 de juny de

1942 a l'1 d'agost de 1944”). L'èxit va ser immediat. El 1952 es va publicar als Estats Units i Israel amb el títol d'*Anne Frank: el diari d'una noia*. L'impacte en l'opinió pública israeliana, nord-americana i en bona part de l'europea convertí la jove adolescent en un dels símbols de les milions de vides truncades per la barbàrie hitleriana. Per això mateix, el moviment negacionista de l'Holocaust—vegeu requadre relacionat—ha intentat desprestigiar l'obra en nombroses ocasions, encara avui mateix.

La disputa del llegat. El 1957 Otto creà la Fundació Casa d'Anne Frank, amb l'objectiu de preservar l'edifici d'Amsterdam on la família s'amagà dels nazis. Després d'aconseguir salvar-lo de la demolició que estava prevista, finalment el 3 de maig de 1960 s'hi inaugurà

la seu de la fundació. S'hi poden veure alguns efectes personals de les persones que s'hi amagaren i l'original dels diaris que hi va escriure Anne, i, a més, s'hi fan exposicions, conferències i seminaris sobre aspectes diferents de la persecució dels jueus pels nazis. La casa s'ha convertit en un reclam turístic que atreu més d'un milió de persones anualment.

Per una altra banda, Otto i la seva segona esposa, Elfriede Geiringer-Markovits—la mare d'Eva, l'amiga d'Anne—, crearen el 1963 la fundació benèfica Fons Anne Frank amb seu a Basilea, Suïssa, on vivien. El Fons rep tots els drets que generen els diaris—s'han fet obres de teatre i pel·lícules; i les múltiples reedicions del llibre han venut més de 350 milions d'exemplars—i els canalitza cap a l'educació contra el racisme i la intolerància, entre un seguit

Dalt: Anne i la seva germana Margot, també morta al mateix camp de concentració uns dies abans que la famosa adolescent. **A la dreta,** Miep Gies amb Otto Frank, el 1961. Gies fou l'amiga de la família Frank que recollí i guardà els diaris d'Anne. **Baix, d'esquerra a dreta,** la família Frank, Anne, Margo, el pare i la mare. Només Otto va sobreviure als camps d'extermini. **L'edifici on s'amagà la família Frank, i en el qual Anne va escriure el famós diari, és avui un centre que atreu més d'un milió de visitants cada any. Monòlit commemoratiu del camp de concentració de Bergen-Belsen, en el qual morí el 12 de març de 1945, de tifus, Anne Frank.**

d'activitats benemèrites que organitza a Alemanya, Israel, Índia, Suïssa, Gran Bretanya i Estats Units, a més d'altres països.

A partir de la mort d'Otto, el 1980, les dues societats segueixen dedicades cadascuna a la seva particular missió, però al cap d'uns deu anys, iniciada la dècada dels 90 del segle XX, començaren les disputes pel control del llegat, en concret per la marca comercial Anne Frank. En el rerefons hi havia els substancials ingressos econòmics que anualment es deriven del fons i també, i tan important o més, la gestió del nom de l'adolescent, que té un enorme reconeixement i prestigi entre tota la comunitat jueva internacional, sobretot entre la d'Alemanya, Estats Units i Israel.

Segons el portal d'internet Aurora, dedicat a la informació "sobre Israel i

el judaisme", les diferències sobre el llegat s'iniciaren els anys noranta quan el Fons intentà que la Fundació Casa no pogués explotar el nom d'Anne Frank. Però perdé en els jutjats. Amb les aigües aparentment calmades, el 2007 el Fons cedí una part dels documents i objectes que controlava per ser exposats a la Casa d'Amsterdam. Però quan el cosí d'Anne reclamà que els hi tornessin per destinar-los al nou Centre Família Frank, de Frankfurt, es trobà amb la negativa per resposta. La Fundació Casa adduïa que la cessió era permanent i no temporal. Novament hagueren de parlar els tribunals, els quals optaren per una decisió salomònica: la Casa podia continuar mostrant el llegat material, però únicament durant deu anys.

Amb cap de les parts satisfeta, s'iniciaren discretes negociacions per mirar

d'arribar a un acord i, sobretot, per evitar que les discrepàncies tornessin a ser de públic coneixement, perquè consideraven, amb sentit comú, que perjudicaven el nom d'Anne Frank. Finalment va ser possible el pacte pel qual tot el llegat material —quadres, fotos, cartes i mobles, entre d'altres objectes que foren d'Anne i de la seva família— passà a formar part del Centre Família Frank del Museu Jueu de Frankfurt.

Amb el retorn del llegat a la ciutat natal d'Anne es tanca el cercle que s'inicià quan la família Frank hagué de fugir d'Alemanya cap a l'exili a Amsterdam, amb aquella petita nena anomenada Annelies Marie que setanta anys després de la seva mort és una de les més poderoses icones que simbolitzen l'Holocaust.

Miquel Payeras